

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университет

ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ХАБАРШЫСЫ

Гуманитарлық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

ВЕСТНИК ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТА

Гуманитарная серия
Издаётся с 1997 года

ISSN 1811-1815

№ 4 (2020)

Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Павлодарского государственного университета имени С. Торайгырова

Гуманитарная серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания
KZ46VP400029271

выдано
Министерством информации и общественного развития
Республики Казахстан

Тематическая направленность
публикация материалов в области истории,
правоведения и общественных наук

Подписной индекс – 76131

Бас редакторы – главный редактор

Бегимтаев А. И.
к.полит.н.

Заместитель главного редактора Шамшудинова Г. Т., доктор PhD,
ассоц. профессор

Ответственный секретарь Калиев И. А., к.полит.н., доцент

Редакция алкасы – Редакционная коллегия

Акишев А. А., Алтыбасарова М. А., Ветренко И. А., Шашкова Я. Ю., Дронзина Т. А., Абдикакимов М. Т., Ермаканова С. А., Сагиных А., Кожамжарова М. Ж., Ахметова С. С., Узыбаева А. А., Аубакирова С. С., Альмуханов С. Х., Кадыралиева А. М., Манасова М. М., Ахмеджанова Г. Б., Олжабаев Б. Х., Ишеков К. А., Таштемханова Р. М., Турлыбекова А. М., Азербаев А. Д., Шокубаева З. Ж.	д.полит.н., профессор; к.полит.н., доцент; д.полит.н., профессор (Россия); д.полит.н., профессор, (Россия) д.полит.н., профессор (София, Болгария) доктор PhD к.социол.; д.филос.н., профессор; к.филос.н.; к.филос.н., профессор; доктор PhD; доктор PhD к.филос.н., профессор; доктор PhD; доктор PhD; д.ю.н., профессор; д.ю.н., профессор (Россия); д.и.н., профессор; к.и.н., ассоц. профессор; доктор PhD; (тех. редактор).
--	---

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели
Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

МАЗМУНЫ

«МӘДЕНИЕТТАНУ» СЕКЦИЯСЫ

**Арипбаева Л. Ш., Серикбаева К. К.,
Байгунова Д. М., Мурзабаева М. А.**

Қоғамдық сананы жаңғыртуды қалыптастырудагы
қазақ мәдениетінің музикалық-өлкетану тарихы.....12

«САЯСАТТАНУ» СЕКЦИЯСЫ

Ахметкалиев М. Д., Аметаев Д. Б.

Әлемдік бітімгершілік операцияларында
қатысу аясындағы Қазақстан.....22

Кенжетаев Б. Е.

Ақпараттық қауіпсіздік: түсінігі, мәні, құрылымы.....36

Қалым Ж. Е.

Қазақстан Республикасында үштілдік саясатты іске асыру:
теория және практика46

Юсубова С. Р.

Халықаралық терроризммен құресудің
заманауи тенденциялары жайлы сұрақтар.....54

«ӘЛЕУМЕТТАНУ» СЕКЦИЯСЫ

Абдиқакимов М. Т., Кожамжарова М. Ж.,

Альмуханов С. Х., Исқакова З. С.

Қазақстандағы әлеуметтік кәсіпкерліктің даму үрдісі.....64

Бақытжанова А. А., Шабденова А. Б., Алимбекова Г. Т.

Кәмелет жасына толмаған қыздардың жүктілік мәселесінің
қазақстандағы көрінісі: әлеуметтанулық зерттеу нәтижелері.....81

Бегимтаев А. И., Жуматаева Е.

Сайланушының құзыреттілігін өркендетудің
тағылымдылық негіздері96

Бейсенова А. А.

Қазіргі Қазақстан әйелдерінің кәсіпкерлігінің өрекшелігі
(терендептілген сұхбат нәтижелері бойынша).....106

Биримкулова Г. У., Уранхаеева Г. Т.

Еуропалық одақ және Қытай: Жібек жолы бағытындағы халықаралық байланыс 118

Ешенкулова Г. И., Азьбетова Р. Е., Тұрғамбекова Ж. Е.

Дестинациялық брендингті жүргізуға дегін институционалды көзқарастар 132

Жақыпбек А. А., Аширов Ш. А.

Қарт адамдардың әлеуметтік эксклюзиясының үлгісі: зерттеулерге теориялық шолу 141

Ибраева А. Е., Тащемханова Р. М.

Каспий төңізі өнірінің энергетикалық қауіпсіздігі 154

Каппасова Г. М., Ақишиев А. А., Сулейменов М. А.

Павлодар облысының көші-қон әлеуеті: әлеуметтанулық-саяси зерттеу нәтижесі бойынша 161

Касымова А. А., Омарова А. Т.

Қазақстан Республикасындағы ағза донорлығының құқықтық және этикалық аспекттері 172

Матенова Ж. Н., Доскалиева Б. Б.

Тұрғын үй саясаты Қазақстан Республикасының әлеуметтік саясатының басым факторы ретінде 182

Пұпышева Т. Н., Пунтус Е. А., Кадиров Б. К.

Адам капиталын зерттеудің теориялық және әдіснамалық тәсілдері: сұрақты тұжырымдау 191

Сағындыкова Б. Е.

Жастар ортасындағы девиантты көріністер мен құқық бұзушылықтардың әлеуметтік зерттеуі 200

Сәдуақасов Ә. Б.

Еуразиялық экономикалық одақ қызметін жетілдірудің кейір мәселелері 208

Сапарова Н. Б., Алимбекова Г. Т.

Қазақстандағы нуклеарлық және үлкен отбасылардың жағдайы мен даму бағыты: салыстырмалы талдау 219

Сыздықова С. М., Омарова А. Т.

Медиацияның отбасылық дауларды реттеудегі әлеуметтік әлеуеті 227

Таубаева М. Е., Мамашарипова Г. А.

Діннің қоғамдық санадағы рөлі мен орны: әлеуметтанулық талдау 242

Хамит А. Д.

Қазақ жастарының әлеуметтік-тілдік үстанымдары 250

Шнарбекова М. К.

Қазақстандық жастардың қазіргі көсіби таңдауы 270

Авторлар туралы ақпарат 278

Авторларға арналған ережелер 291

Жарияланым этикасы 296

СОДЕРЖАНИЕ**СЕКЦИЯ «КУЛЬТУРОЛОГИЯ»**

**Арілбаева Л. Ш., Серікбаева К. К.,
Байгунова Д. М., Мурзабаева М. А.**

История музыкального краеведения казахской культуры
в формировании модернизации общественного сознания 12

СЕКЦИЯ «ПОЛИТОЛОГИЯ»

Ахметкалиев М. Д., Аметаев Д. Б.

Казахстан в рамках участия
в миротворческих операциях в мире 22

Кенжетаев Б. Е.

Информационная безопасность:
понятие, сущность, содержание 36

Калым Ж. Е.

Реализация трехъязычной политики в Республике Казахстан:
теория и практика 46

Юсубова С. Р.

К вопросу о современных тенденциях борьбы
с международным терроризмом 54

СЕКЦИЯ «СОЦИОЛОГИЯ»

**Абдикакимов М. Т., Кожамжарова М. Ж.,
Альмуханов С. Х., Исқакова З. С.**

Тенденции развития социального предпринимательства в РК 64

Бакытжанова А. А., Шабденова А. Б., Алимбекова Г. Т.

Проблема беременности среди несовершеннолетних девушек
в Казахстане: результаты социологического исследования 81

Бегимтаев А. И., Жуматаева Е.

Теоретические основы развития компетентности избираемого 96

Бейсенова А. А.

Особенности женского предпринимательства в Казахстане
(По материалам глубинных интервью) 106

Биримкулова Г. У., Уранхаева Г. Т.

Европейский союз и Китай:
международные связи на Шелковом пути 118

Ешенкулова Г. И., Ағыбетова Р. Е., Турғамбекова Ж. Е.

Институциональные взгляды проведения
дестинационного брендинга 132

Жақыпбек А. А., Аширов Ш. А.

Модель социальной эксклюзии пожилых людей:
обзор зарубежных исследований 141

Ибраев А. Е., Таштемханова Р. М.

Каспийское море в региональной энергетической безопасности... 154

Каппасова Г. М., Ақишев А. А., Сулейменов М. А.

Миграционный потенциал Павлодарской области:
результаты социолого-политического исследования 161

Касымова А. А., Омарова А. Т.

Правовые и этические аспекты донорства органов
в Республике Казахстан 172

Матенова Ж. Н., Доскалиева Б. Б.

Жилищная политика как приоритетный фактор
социальной политики Республики Казахстан 182

Пұпышева Т. Н., Пунтус Е. А., Қадиров Б. К.

Теоретико-методологические подходы к изучению
человеческого капитала: постановка вопроса 191

Сагындыкова Б. Е.

Социологические исследования девиантных проявлений
и правонарушений в молодежной среде 200

Садвокасов А. Б.

Некоторые вопросы совершенствования деятельности
Евразийского экономического союза 208

Сапарова Н. Б., Алимбекова Г. Т.

Состояние и перспективы развития нуклеарных
и расширенных семей в Казахстане: сравнительный анализ 219

Сыздыкова С. М., Омарова А. Т.

Социальный потенциал медиации
в урегулировании семейных споров 227

Таубаева М. Е., Мамашарипова Г. А.

Роль и место религии в общественном сознании: социологический анализ.....	242
Хамит А. Д. Социально-языковые установки казахской молодежи	250
Шнарбекова М. К. Профессиональный выбор современной казахстанской молодежи	270
Сведения о авторах.....	283

Правила для авторов	291
Публикационная этика	296

CONTENT**SECTION «CULTUROLOGY»**

**Aripbaeva L. Sh., Serikbayeva K. K.,
Baigunova D. M., Murzabayeva M. A.**

History of music and local history of kazakh culture in the modernization of public consciousness	12
--	----

SECTION «POLITOLOGY»

Ahmetkaliев М., Аметаев Д. Б.

Kazakhstan in the framework of participation in worldwide peacekeeping operations.....	22
---	----

Kenzhetaev B.

Information security: concept, essence, content	36
---	----

Kalym Zh. Y.

Implementation of the trilingual policy in the Republic of Kazakhstan: theory and practice	46
---	----

Юсубова С. С.

To the issue of the modern trends in the fight against international terrorism.....	54
--	----

SECTION «SOCIOLOGY»

**Abdikakimov M. T., Kozhamzharova M. Zh.,
Almukhanov S. Kh., Iskakova Z. S.**

Trends in the development of social entrepreneurship in Kazakhstan ..	64
---	----

Baqytzhanova A. A., Shabdenova A. B., Alimbekova G. T.

Problem of pregnancy among young girls in Kazakhstan: results of sociological research	81
---	----

Begimtayev A. I., Zhumatayeva E.

Theoretical basis for developing the competence of the elected person	96
--	----

Beissenova A.

Features of women's entrepreneurship in Kazakhstan
(Based on in-depth interviews) 106

Birimkulova G. U., Urankhayev2 G. T.

The European union and China:
international relations on the Silk road 118

Yeshenkulova G. I., Agybetova R. E., Turgambekova Zh. E.

Institutional views in destination branding 132

Zhakypbek A. A., Ashirov Sh. A.

Model of social exclusion of older people:
review of foreign studies 141

Ibrayeva A. E., Tashtemkhanova R. M.

Caspian sea in regional energy security 154

Kappasova G. M., Akishev A. A., Sultqmenov N. A.

Migration potential of Pavlodar region:
results of socio-political research 161

Kasymova A. A., Omarova A. T.

Legal and ethical aspects of organ donation
in the Republic of Kazakhstan 172

Matenova Zh. N., Dosskaliyeva B. B.

Housing policy as a priority factor in the social policy
of the Republic of Kazakhstan 182

Puntus E. A., Pupysheva T. N., Kadirov B. K.

Theoretical and methodological approaches
to the study of human capital: statement of a question 191

Sagyndykova B. E.

Sociological research deviant behavior
and delinquency among young people 200

Sadvokassov A. B.

Some issues of improving the activities
of the Eurasian Economic Union 208

Saparova N. B., Alimbekova G. T.

The status and development prospects of nuclear
and extended families in Kazakhstan: comparative analysis 219

Syzdykova S. M., Omarova A. T.

Social potential of mediation in settlement of family disputes 227

Taubayeva M. E., Mamasharipova G. A.

The role and place of religion in public consciousness:
sociological analysis 242

Khamit A. D.

Socio-linguistic attitudes of the Kazakh youth 250

Shnarbekova M. K.

Professional choice of youth in modern Kazakhstan 270

Information about the authors 288

Rules for authors 291

Publication ethics 296

белгілейтін кодификацияланған құқық нормалары маңызды рол атқарды. Мақалада Еуразиялық экономикалық одақ құқығының негізгі көздері қарастырылады, үлтусті құқықтық актілердің қабылдауга уәкілетті субъектілер талданады, Еуразиялық экономикалық одақта құқық нормаларын қабылдау процесі талданады, сондай-ақ Еуразиялық экономикалық одақ сотының мемлекетаралық одақ құрудагы елеулі роліне назар аударылады. Осы маңатта тақырыптың оміршебдігін арттыру үшін мақалада Еуропалық одақ сотының сол практикасы Еуразиялық экономикалық одақ сотының сол практикасымен бірге қарастырылған. Бұдан әрі Еуразиялық экономикалық одақ қызметтін ақпараттық қамтамасыз ету мәселелері талданады, сондай-ақ қоғам үшін экономикалық бірлестіктің тиімділігіне бағалау жүргізу қажеттігі туралы қорытынды жасасалады.

Кілтті сөздер: Еуразиялық экономикалық одақ, Еуропалық Одақ, ЕАӘО органдары, құқық, ЕАӘО қызметтінің аспекттері.

In 2020, six years have passed since the signing of the Treaty on the formation of the Eurasian Economic Union. Despite such a short period of time, we can already note significant progress in building an effective economic integration Association. The leading role in building a productive Union was played by a hierarchical management system that permeates interstate structures with a thread of equality and parity. An important role was played by structured legislation and codified rules of law that establish common rules for all economic entities. The article examines the main sources of law of the Eurasian Economic Union, examines the subjects authorized to adopt supranational legal acts, analyzes the process of adopting legal norms in the Eurasian Economic Union, and focuses on the significant role of the Court of the Eurasian Economic Union in building an interstate Union. For this purpose, the article considers the judicial practice of the Court of the European Union in conjunction with the judicial practice of the Court of the Eurasian Economic Union to improve the consistency of the topic. Further, the issues of information support for the activities of the Eurasian Economic Union are analyzed, and it is concluded that it is necessary to assess the effectiveness of the economic association for society.

Keyword: the Eurasian Economic Union, the European Union, the EEU bodies, law, aspects of the EEU activity.

SRSTI 04.51.67

<https://doi.org/10.48081/PMCH9711>

N. B. Saparova¹, G. T. Alimbekova²

¹al-Farabi Kazakh National University,

Republic of Kazakhstan, Almaty;

²Center for Study of Public Opinion,

Republic of Kazakhstan, Almaty

THE STATUS AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF NUCLEAR AND EXTENDED FAMILIES IN KAZAKHSTAN: COMPARATIVE ANALYSIS

The family plays an important role in the development of society. The family shapes a worldview, instills spiritual and moral values, accustoms to a certain behavior, instills skills and responsibility, keep the traditions and culture of the people alive, and a lot more.

Today we notice a great interest to various transformations of the family institution. One of the most important and exciting topic for most researchers and scientists is restructuring of the family.

This work deals with the comparative analysis of nuclear and extended families in modern Kazakhstan society. The purpose of this article is to describe the status and development prospects of nuclear and extended families in Kazakhstan. The article highlights the influence on the transition from an extended family to a nuclear family in the Republic. The positive and negative aspects of nuclear and extended families are presented in the article. Some social problems that lead to an increase of the number of nuclear families and a decrease of the number of extended families are noted.

The author presents various theories of scientists and researchers, also statistical data of the Bureau of National statistics of the Agency for Strategic planning and reforms of the Republic of Kazakhstan on nuclear and extended families, the number of urban and rural populations, and the number of children in households.

Keywords: family, nuclear family, extended family, comparative analysis.

Introduction

The family plays a core role in everyone's life. The family fulfill the role of the main point in the socialization of children. In the process of socialization, the individuum forming social connections, social relationships and social practice, at the same time, learns various skills, values, knowledge, behaviors, roles, culture, traditions and much more. «The family is a social institution and at the same time a small social group united by blood kinship, joint farming and mutual moral responsibility» [1].

The urgency of the topic is determined by the fact that the family institution as the cornerstone of our society has recently meet many changes, namely, there has been a transformation of the family structure. The changes that are taking place have had a great impact on the family and society. This issue is in great interest by many researchers and scientists in the world community. Therefore, the purpose of this work is to study the status and development prospects of nuclear and extended families in Kazakhstan, to study the reasons of changing the family type.

There are different family types: nuclear families, extended families, and one-parent families. Family types differ according to patterns of life, social systems, religion, and other cultural features. Marriage takes place in different ways in different cultures. Kinship ties, postmarital residence, and ancestry are important determinants of family types [2].

Nuclear families as social units consisting of a man and a woman who live together with their children are often contrasted with extended families [3].

An extended family is traditionally defined as a social unit that includes parents and children, as well as other, more distant relatives – perhaps grandparents or uncles and aunts living together under the same roof [3].

The family structure around the world is gradually changing from traditional extended and multi-generational families that include parents, children, and other relatives to more nuclear families that include parents and children. However, the traditional nuclear family, consisting of two married parents (a working father and a stay-at-home mother) and their children, has become less common in developed countries [4]. Over the past decades, as a result of socio-demographic changes and globalization, many countries have undergone significant structural changes in family institution. It is quite natural that these changes have been similarly reflected in developing and developed countries. Worldwide, the birth rate is steadily decreasing, reducing the population and the number of children in the family. This is accompanied by a decrease in the number of marriages and an increase in the number of single parents, divorces, remarriages and cohabitation [5].

Materials and methods

To understand the state]us and future development prospects of society, it is very important to study the dynamics and composition of the family. Studying the

size of the family, the number of children, type of household is only possible with the help of getting data from national sources as population census. According to the latest National census of the population of the Republic of Kazakhstan in 2009 out of the total number of households (4 391 759) make nuclear (2 321 978 or 52,9 %) and extended (1 311 265 or 29,9 %) households. The average household size was 3,6 persons in 2009. The size of rural households (4,4) and urban households – 3,2 persons [6].

Analyzing the data and ongoing processes, we can suppose that one of the factors affecting the structure of the family and the composition of the household is urbanization. As a result of migration from the village to the city, families are nuclearized. According to the data from the analytical report of the United Nations population Fund (UNFPA) in Kazakhstan, since 2008, the urban population has been growing steadily, driven by the country's three largest cities (Nur-Sultan, Almaty, Shymkent), which jointly accounted for 11,1 % of the country's population in early 1992, and 21,4 % in early 2019. By the beginning of 2019, compared to early 1992, Kazakhstan's urban population grew by 1,234,700 (13,6 %), accounting for 58,2 % of its total population. And as of July 1, 2020, according to the statistics of the Bureau of National statistics of the Agency for Strategic planning and reforms of the Republic of Kazakhstan, the urban population was 11 million 40,2 thousand people, or 58,8 % of the total population, the rural population was 7 million 720 thousand people, or 41,2 % [7].

Kazakhstan's urban population has been growing due to both natural increase and migration growth, though favors the natural increase, accounting for 76,1 % of urban population growth in 2009–2018. The rural population has been growing only as a result of excess of the number of births over the number of deaths. The migration balance is negative – as a whole, it compiles 42,7 % of the natural increase in 2009–2018 [6].

To the main factors that affect the change in the family structure can be included the growth of consumer aspirations, social mobility, education, wage labor, differences in cultural and value orientations between generations, the desire to acquire economic independence of a young married couple, obtaining individual residence, etc. These factors motivate people to the transition from an extended family to a nuclear one. One of the reasons for the process of family nuclearization in Kazakhstan is insufficient housing provision, which leads to the division of the extended traditional family into several nuclear families. The process of urbanization and modernization of the country's economy create opportunities for women to work on an equal footing with men, improve their education, which also contribute to reduce the demand for large families. It should also be noted that families become not only nuclear, but also have few children.

According to the statistics of the Bureau of National statistics of the Agency for Strategic planning and reforms of the Republic of Kazakhstan in 2018, households with 1 child made up (40,9 %), households with 2 children (33,9 %), households with 3 children (16,5 %), households with 4 or more children make up (8,7 %). And if you look in the context of cities and villages, the urban household with 1 child comprise of 45,4 %, and rural households with 1 child and comprise 34,6%, the urban households with 2 children – 34,9 %, and the rural households with 2 children – 32,4 %, the urban households with 3 children – 13,7 %, the rural households with 3 children – 20,5 %, the urban households with 4 or more children 6 %, and the rural households in the village with 4 and more children comprise 12,5 % [8].

Results and discussion

Thus, based on the statistical data, we can say that the country has more urban population than rural, there are much many nuclear families than extended families, and more small families with less children who live mainly in urban areas, while large families with many children live mainly in rural areas.

According to the classical theory of demographic transition, birth rate falls due to changes in social life that are accompanied and generated by the processes of industrialization and urbanization. Urbanization and industrialization also create a lifestyle in which raising more than a few children is expensive enough to discourage most parents from having large families [9]. It is also noted by other scientists that rapid changes in the economy have become a motivating and strengthening factor in the ongoing changes and social norms towards childbearing, and processes such as rapid electrification and urbanization were particularly important [10].

Over the years, the joint family tends to transit into a number of nuclear families due to crowding, migration to other locations for work, death of the patriarch, discord due to sharing of resources and responsibilities etc [11].

Recently, there is a tendency to nuclearize families, and this in its turn leads to various social problems in society. If you look within the family or clan, the nuclearization of families leads to limited communication and relationships between the younger generation and the older generation, thereby weakening intergenerational ties. The lack or incomplete transmission of intergenerational practice, family traditions, knowledge, culture, spiritual and moral values, life practice, and skills that are usually passed down from generation to generation leads to the weakening or breaking of intergenerational ties, feelings of helplessness and loneliness in the older generation, and many other adverse consequences.

Analyzing the process of nuclearization in a national scale, we observe a decrease of birth rate, which is due to constant employment and women's desire

for career growth, thus increasing the growth of small families. So women gave little time and attention to the education of children in the family.

Family types have positive and negative characteristics. The positive aspects of the nuclear family include the expansion of professional opportunities for women, the economic independence of a young married couple, the acquisition of their own separate housing by the spouses, as well as the geographical and social mobility of the young family. The positive aspects of the extended family are: a strong relationship with relatives, grandparents care for grandchildren and vice versa the care of elderly grandparents, better communication between family members, transferring the experience from the older generation to the younger generation, development of communication skills and the rules of conduct with numerous relatives of different generations, the distribution of functions and division of household responsibilities among family members, and more. The negative side of an extended family is the hierarchy of relations between relatives, there are powerful grandparents and a lot more. The above characteristics are not generally accepted for nuclear and extended families, because people and families differ from each other in living conditions, mentality, relationships and generally accepted norms.

Family structure has undergone considerable changes over the last century, the meaning of «family» has become more and more vague and there is no such thing as a standard family. In the Western world the number of household members has fallen dramatically, there has been a substantial decrease in birth rate, often below the replacement level, a decrease in marriage; new forms of partnerships, such as unmarried cohabitation and living-apart-together, an increase in the divorce rate and separations as well as single-parent households, and the extended family no longer live under the same roof as the nuclear family [12].

Conclusions

A comparative analysis of nuclear and extended families in Kazakhstan revealed various trends. In the country as in the world, under the influence of a number of factors, the whole family institution is being transformed. Various types of families were formed. The general types are the nuclear family, extended family, and single-parent family. Statistics shows that the main form of family in the country is nuclear. Globalization processes, integration into the world community led to the formation of nuclear families in Kazakhstan, which appeared in the result of the collapse of branched extended families. As it turned out, the study of the status and development prospects of nuclear and extended families has been the subject of research interest over the past few decades by many scientists. We need to continue to study the development trends of the modern family in Kazakhstan, and we need to strengthen the institution of the family. The family is the base of

the state. It is necessary to support the family, improve family welfare, provide social support to families with children, paying special attention to large families with many children, strengthen family values and promote family traditions.

References

- 1 **Harchev, A. G.** Marriage and family in the Soviet Union. Experience of sociological research. – M., 1979. – 465 p.
- 2 **Georgas, J.** Family and Culture. Encyclopedia of Applied Psychology, 2004. – 11–22 p.
- 3 **Abercrombie, N., Hill, S., Turner, B. S.** Sociological dictionary. Ed. by S. A. Erofeev; TRANS. from the English by I. G. Yasavayev. – 2nd ed., reprint. and add. – M. : ZAO «publishing house «Economy», 2004. – 620 p.
- 4 **Georgas James, Berry John W., van de Vijver, Fons J. R., Kagitcibasi Cigdem, Poortinga Ype H.** (Eds.), 2006. Families across Cultures : A 30-Nation Psychological Study. Cambridge University Press, Cambridge, UK. – 547p.
- 5 **Roopnarine Jaipaul L., Gielen Uwe P.** (Eds.). Families in Global Perspective. Allyn & Bacon, Boston, MA, 2005.
- 6 https://kazakhstan.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA_FullReport_Rus_Final.pdf. [Electronic resource].
- 7 <https://stat.gov.kz>. [Electronic resource].
- 8 <https://bala.stat.gov.kz/publications/> [Electronic resource].
- 9 Mason, Karen Oppenheim Explaining fertility transitions. Demography, 1997. – vol. 34. – No. 4. – P. 443–54.
- 10 **Potter, Joseph E., Carl C. Schmertmann and Suzana M. Cavenagh.** Fertility and development: evidence from Brazil. Demography, 2002. – vol. 39. – No. 4. – P. 739–61.
- 11 **Dhanaraj, S., Mahambare, V.** Family structure, education and women's employment in rural India. World Development, 115. – 2019. – P. 17–29.
- 12 **Dinisman, T., Andresen, S., Montserrat, C., Strózik, D., Strózik, T.** Family structure and family relationship from the child well-being perspective: Findings from comparative analysis. Children and Youth Services Review, 80. – 2017. – P. 105–115.

Material received on 14.12.20.

Н. Б. Сапарова¹, Г. Т. Алимбекова²

Қазақстандағы нуклеарлық және үлкен отбасылардың жағдайы мен даму бағыты: салыстырмалы талдау

¹әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетіб

Қазақстан Республикасы, Алматы қ.;

²Қоғамдық пікір зерттеу орталығы

Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

Материал 14.12.20 баспаға түсті.

Н. Б. Сапарова¹, Г. Т. Алимбекова²

Состояние и перспективы развития нуклеарных и расширенных семей в казахстане: сравнительный анализ

¹Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Республика Казахстан, г. Алматы;

²Центр изучения общественного мнения, Республика Казахстан, г. Алматы.

Материал поступил в редакцию 14.12.20.

Отбасы қоғамның дамуында маңызды орын алады.

Отбасы дүниетанымды қалыптастыруды, рухани-адамгершілік қундылықтарды тәрбиелейді, белгілі бір мінез-құлышқа үйретеді, дадылар мен жауапкершілікті үйретеді, халықтың дәстүрлері мен мәдениеттің сақтайды және тағы басқа қасиеттерді қалыптастыруды.

Бүгін біз отбасы институтының түрлі өзгерістеріне үлкен қызығушылық танытып отырмыз. Қонғеген зерттеушілер мен галымдар үшін маңызды және қызықты тақырыптардың бірі-отбасы құрылымының өзгеруі.

Бұл жұмыс қазіргі қазақстандық қоғамдагы нуклеарлық және үлкен отбасыларды салыстырмалы талдауга арналған. Бұл мақаланың мақсаты-Қазақстандағы нуклеарлық және кеңейтілген отбасылардың жағдайы мен даму перспективаларын сипаттау. Мақалада Республика ауқымындағы үлкен отбасынан ядролық отбасына аудисуга әсер ететін факторлар корсетілген. Нуклеарлық және үлкен отбасылардың оң және теріс жақтары ұсынылған. Нуклеарлық отбасылар санының көбеюіне және үлкен отбасылар санының азаюына әкеletін әлеуметтік мәселелер атап отілді.

Автор галымдар мен зерттеушілердің әртүрлі теорияларын келтіреді, сонымен қатар Қазақстан Республикасының Стратегиялық жоспарлаужәне реформалар агенттігі Үлттық статистика

бюросының нуклеарлық және үлкен отбасылар, қала және ауыл тұрғындарының саны, үй шаруашылығындагы балалардың саны туралы статистикалық мәліметтерін ұсынады.

Кілтті сөздер: отбасы, нуклеарлық отбасы, үлкен отбасы, салыстырмалы талдау.

Семья занимает важное место в развитии общества. Семья формирует мировоззрение, прививает духовно-нравственные ценности, приучает к определенному поведению, прививает навыки и ответственность, сохраняет традиции и культуру народа и многое другое. Сегодня мы замечаем большой интерес к различным трансформациям института семьи. Одной из важных и волнующих тем для большинства исследователей и ученых является изменение структуры семьи.

Данная работа посвящена сравнительному анализу нуклеарных и расширенных семей в современном казахстанском обществе. Целью данной статьи является описание состояния и перспектив развития нуклеарных и расширенных семей в Казахстане. В статье выделены факторы влияния на переход от расширенной семьи к нуклеарной семье в масштабах республики. Представлены положительные и отрицательные стороны нуклеарных и расширенных семей. Отмечены социальные проблемы, которые приводят к увеличению количества нуклеарных семей и уменьшению количества расширенных семей.

Автор приводит различные теории ученых и исследователей, а также представлены статистические данные Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам Республики Казахстан по нуклеарным и расширенным семьям, по количеству городского и сельского населения и количеству детей в домохозяйствах.

Ключевые слова: семья, нуклеарная семья, расширенная семья, сравнительный анализ.

FTMAP 04.51.67

<https://doi.org/10.48081/CZYN6418>

¹<https://orcid.org/0000-0001-9436-7994>

²<https://orcid.org/0000-0001-6473-1871>

С. М. Сыздықова¹, А. Т. Омарова²

әл-Фараби атындағы Қазак Ұлттық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.,

МЕДИАЦИЯНЫҢ ОТБАСЫЛЫҚ ДАУЛАРДЫ РЕТТЕУДЕГІ ӘЛЕУМЕТТІК ӘЛЕУЕТИ

Медиация процесі өлемде дауды реттеп шешууде тиімді, сапалы құрал болып саналады, атап айтсақ, түрлі даулы мәселеде екі тарапқа олардың келісімімен өзара қолайлы келісімдер жасауга комектесетінімен танымал. Қазіргі таңда қазақстандық қоғамда копшілікке бірдей таныс емес, енді дамып келе жасатқан медиация басты назарда болып отыр. Осыған орай, авторлар медиацияның отбасылық дауларды реттеудегі әлеуметтік әлеуетін жсан-жасақты қарастырады. Сонымен, гылыми мақалада медиацияның логикасы мен тоғайлар, оның аспектісі отбасылық дауларды бейбіт түрде реттеуге бағытталған.

Медиацияның нәтижелері нәкты мәселенің қозғай отырып, отбасылық дауды реттеп немесе татуластыру мақсатында жсан-жасақты мәселелерді қамтуды да мүмкін. Авторлар отандың және шетелдік материалдар негізіне сүйене отырып, қазіргі сотқа дейінгі медиация мен соттағы медиацияның жай-куйін анықтайды. Мұнда медиация рәсімінің алғышарты дұрыс жасалған жағдайда тараптар арасындағы қатынастар жақсарып, ынтымақтастыққа келуі түжісіримдалған. Мәселен, медиаторлардың екі тараптың дауына тиімді өсер етуі соз етіліп, медиаторлардың іс-тәжірбесінен де ауқымды мысалдар көлтірген.

Қазақстандагы медиациялық рәсімдердің қолдану аясын көңейту мақсатында ашылған пилоттық жобалардың отбасы дауын реттеудегі маңыздылығына тоқталады. Медиаторлардың мандатына сай мақсаттарға жету жолдары корсетіліп, оның әлеуметтік әлеуетіне де сипаттама беріледі.